

BOGANMELDELSER

Helge Røstad: Uvalgte emner innen Strafferetten og straffeprocessen. Universitetsforlaget, Oslo, 1981.

Bogen indeholder 14 artikler om strafferetlige og straffeprocessuelle emner. Forfatteren anfører i forordet, at der er tale om en række foredrag, der i første række har været ment for studenter. Artiklerne har tidligere været trykt i forskellige publikationer, men er nu efter anmodning samlet og gengivet i deres oprindelige form suppleret med enkelte nyere henvisninger.

Bogen efterlader ingen tvivl om forfatterens fortrinlige pædagogiske evner. Artiklerne er meget klare i form og oversigt — ofte suppleret med skematiske opstillinger — og således velegnet som supplerende materiale til undervisningsbrug.

Forfatteren anfører beskedent i forordet, at praktikere i nogen grad kan have nytte af enkelte artikler. Dette er utvivlsomt rigtigt, idet en del af artiklerne indeholder fyldige henvisninger til retspraksis.

Bogen lider dog under, at forfatteren som nævnt ikke har gennemarbejdet ældre artikler i forbindelse med genudgivelsen. Dette gælder især de kriminalpolitiske afsnit, der er skrevet for ca. 10 år siden. Eksempelvis kan nævnes, at bogens første artikel »De senere års lovreformer innen strafferetten« indeholder betragtninger vedrørende nedkriminalisering, hvor nogle af de seneste synspunkter er hentet bl. a. fra den meget summariske danske betænkning »Vedr. nogle af- og nedkriminaliseringsspørgsmål« fra 1972. Den senere debat om den såkaldt strafferetlige nyklassicisme er ikke omtalt. Uanset hvad man måtte mene om denne debat, forekommer det ikke hensigtsmæssigt i 1981 at genoptrykke en artikel om bl. a. af- og nedkriminaliseringstendenser uden at medtage synspunkter om de senere års overvejelser vedrørende bl. a. alternativer til frihedsstraf.

På side 12 i den pågældende artikel nævner forfatteren i øvrigt, at man i Norge i 1973 gennemførte en nedkriminalisering af pornografi ved hjælp af en særlig regel om påtalebegrænsning, således at tiltale kun kan rejses, hvor almene hensyn kræver det. Forfatteren diskuterer ikke nærmere regelens hensigtsmæssighed. Umiddelbart forekommer det mig at være en uheldig lovgivningsteknik at anvende straffeprocessuelle regler med henblik på materielle begrænsninger af straffenormerne. Borgerne har det ikke nemt, hvis de ønsker nærmere kundskab om de materielle grænser for anvendelsen af den strafferetlige regel.

Stærkest i samlingen af artikler står fremstillingen af gældende ret vedrørende »Sammenstød« p. 33—67 og »Påtaleunntatelse« p. 85—125, »Provokasjon som straffrihetsgrunn« p. 181—204, og »Skyldsspørgsmål og straffespørgsmål i straffeprocessen« p. 228—264. Artiklen om sammenstød indeholder en god pædagogisk oversigt og en instruktiv gennemgang af retspraksis vedrørende nogle især for studenter meget utilgængelige problemstillinger. Forfatteren betjener sig af det traditionelle begrebsapparat med mange sondringer mellem ideel og real konkurrence etc. Det er mit indtryk fra mange års undervisning af studenter i strafferet, at dette begrebs-

apparat er unødigt kompliceret og til en vis grad medvirkende til studenternes vanskeligheder med at forstå disse problemstillinger. Det rækker imidlertid ikke ved artiklens værdi som supplement til lærebogsstof om dette emne.

I en del af artiklerne savner jeg forfatterens egen stillingtagen til gengivelse af andres kritik af gældende ret. Dette gælder således f. eks. forfatterens citat af retspsykiateres kritik af den manglende mulighed i norsk ret for straffrihed ved abnorm rus, se p. 31. Man savner også retspolitiske overvejelser med hensyn til hensigtsmæssigheden af norsk rets meget vidtgående regler om diskulperende samtykke til voldsforbrydelser (p. 162).

Svagest i samlingen forekommer afsnittene vedrørende udviklingen i volds kriminaliteten i Norge, p. 167—176 og 205—227.

Artiklerne forekommer en smule summariske, og man savner fyldigere henvisninger og referater af nyere kriminologiske undersøgelser og sammenligninger med forholdene i andre lande. I anledning af forfatterens betænkelighed ved den stigende vold i Norge fristes man til at citere fra Patrik Törnudds anmeldelse i NTFK 1982, p. 95, af Nordhus og Vogts »Volden og dens ofre«: »Resultaten bekræfter tidligere undersökningars bild av Norge som ett ganska idylliskt land vad våldsbrottslighet beträffar«.

Michael Christiansen

Magnus Matningsdal: Promillekjøring — og etterfølgende alkoholnyttelse. Vilkårene for straff. Universitetsforlaget, Bergen 1981. 267 sider.

Magnus Matningsdal behandler i sin bog dels spørgsmålet om straf for kørsel efter indtagelse af spiritus, dels spørgsmålet om straf for indtagelse af spiritus efter kørsel.

Reglerne om straf for kørsel efter indtagelse af spiritus har i de nordiske lande et betydeligt fællespræg, der ikke alene skyldes anvendelsen af faste promillegrænser ved afgrænsningen af strafbare forhold.

Et tilsvarende nordisk fællespræg kendes derimod ikke for så vidt angår spørgsmålet om straf for indtagelse af spiritus efter kørsel. Betragtet som gældende ret er der tværtimod tale om et isoleret norsk fænomen. Spørgsmålet har imidlertid nordisk interesse, idet indførelsen af regler som de norske har været overvejet i andre nordiske lande.

På denne baggrund fortjener Magnus Matningsdals bog opmærksomhed også udenfor Norge. For svenske og danske læsere forstærkes denne interesse af en righoldig henvisning til litteratur og retspraksis fra netop disse to lande.

Magnus Matningsdals bog er opdelt i fire dele.

I bogens første del redegør forfatteren bl. a. for sin beslutning om at behandle forbuddet mod spirituskørsel og forbuddet mod efterfølgende spiritusindtagelse i en fælles fremstilling. Det understreges samtidig, at fremstillingen koncentrerer sig om en beskrivelse af de strafbare forhold, hvorimod sanktionspraksis kun omtales i meget beskedent omfang.

På side 19—30 giver forfatteren som baggrund for den videre fremstilling en summarisk oversigt over undersøgelser om betydningen af spiritusindtagelse for evnen til at føre motorkøretøj. Oversigten bygger i det væsentlige på indholdet af en svensk betænkning fra 1970 (SOU 1970: 61) og konkluderer, at de fleste undersøgelser viser en tærskelværdi for begyndende påvirkning ved eller under en alkoholkoncentration på 0,5 ‰. I betragtning af, at man i forhold til den norske vejtrafiklov anses for påvirket af alkohol netop ved en promille på 0,5 ville det efter min opfattelse have været af interesse, om den iøvrigt udmærkede oversigt i højere grad havde været suppleret med oplysninger om resultatet af eventuel nyere forskning på dette område.

Som ovenfor nævnt har reglerne om straf for kørsel efter indtagelse af spiritus et betydeligt nordisk fællespræg. Dette fremhæves også af forfatteren (side 16), og der gives side 31—42 en oversigt over dansk og svensk ret.

Bogens forord er dateret april 1981 og oversigten over dansk ret medtager derfor af gode grunde ikke den ændring af færdselsloven, der trådte i kraft den 1. juli 1981. Denne lovændring indebærer navnlig en udvidet anvendelse af bøde som straf ved kørsel efter indtagelse af spiritus i forbindelse med en forlængelse af frakendelsestiden ved promiller over 1,50. Samtidig tilsigtede lovændringen en forenkling af det forholdsvist udviklede reaktionssystem, der var opstået i forbindelse med gentagelsestilfælde og andre tilfælde af skærpende omstændigheder.

I forbindelse med oversigten side 36 over strafudmålingen i førstegangssager om spiritus- og promillekørsel uden skærpende omstændigheder kan det på denne baggrund oplyses, at i sådanne sager anvendes efter de nye regler bødestraf med mindre alkoholkoncentrationen har oversteget 2,0 ‰ (mod tidligere 1,5 ‰). Ved alkoholkoncentrationer mellem 2 og 2,5 ‰ er straffen hæfte i 14 dage (mod tidligere 20 dage) og ved alkoholkoncentrationer over 2,5 ‰ er straffen hæfte i 20 dage (mod tidligere 30 dage).

I bogens anden del behandles vejtrafiklovens regler om »promillekørsel«. I forbindelse hermed søger forfatteren bl. a. at klarlægge, hvornår man kan siges »at føre eller forsøge at føre« motorvogn samt hvilke personer, der omfattes af bestemmelsens førerbegreb. Denne afklaring søges tilvejebragt ved en gennemgang af en række færdselssituationer, der meget nøje beskrives og diskuteres ikke mindst på baggrund af de ganske fyldige voteringsudtalelser i norske højesteretsdomme. Det er mit indtryk, at der navnlig i denne del af bogen kan hentes inspiration til afgørelse af en række tilsvarende spørgsmål efter den danske færdselslov.

På side 80—81 behandler Magnus Matningsdal spørgsmålet om føreransvar ved visse usædvanlige former for tilknytning til den pågældende kørsel, og han fastslår i den forbindelse bl. a., at man ikke kan opfatte en person som fører i det tilfælde, at den pågældende går bagved og skubber en bil, som styres af en anden person. Der er på dette område et betydeligt fællespræg mellem de norske og danske regler og mellem norsk og dansk teori og praksis. Det kan derfor have interesse at nævne en dom, der nylig er afsagt af Østre landsret (5. afd. AS nr. 202/82) i en sag om føreransvar for en person, der (end) ikke skubbede den pågældende bil men kørte bagved i en anden bil. Sagens nærmere omstændigheder var, at den til-

talte person havde formået en person uden kørekort til at føre tiltaltes uindregi-
strede bil, der var stærkt mangelfuld, over en længere strækning og til en af tiltalte
anvist plads, mens tiltalte selv førte en lovlig bil umiddelbart bagefter den mangel-
fulde bil. Der var efter det oplyste intet at udsætte på tiltaltes egen kørsel, hvor-
imod kørslen med den mangelfulde bil kunne medføre — og faktisk medførte for
føreren — frakendelse af førerretten for kørsel under tilsidesættelse af væsentlige
hensyn til færdselssikkerheden (»groft uforsvarlig kørsel«). Ved byrettens dom blev
imidlertid også tiltalte frakendt førerretten i anledning af kørslen med den mangel-
fulde bil. Dette skete med bemærkning, at bilen blev ført efter tiltaltes direktiver,
under hans ledsagelse (han »dækkede« kørslen) og i hans interesse, hvorfor den
omstændighed at han ikke personligt førte bilen ikke kunne fritage ham for det
ansvar, der påhviler ham som fører.

I Østre landsrets ankedom, der frifinder for førerretsfrakendelsen, udtales blot,
at retten ikke finder, at tiltaltes medvirken til den beskrevne kørsel har været af
en sådan karakter, at der er grundlag for frakendelse af førerretten.

Landsrettens afgørelse er bemærkelsesværdig. Det antages i dansk ret, at fører-
retsfrakendelse i anledning af en kørsel — f. eks. med mangelfuldt køretøj — kun
kan anvendes overfor føreren af det pågældende køretøj og ikke overfor den, der
blot medvirker til, at en anden fører køretøjet, jfr. herved Vagn Greve Studier i
færdselsstrafferet, side 311 og 318. Landsretten tager i sin dom ikke afstand fra
det generelle indhold i byrettens præmisser og dermed fra muligheden for at fra-
kende førerretten hos en person for en kørsel, der umiddelbart foretages af en
anden person. En sådan førerretsfrakendelse måtte imidlertid forudsætte enten en
meget væsentlig udvidelse af det hidtil anerkendte førerbegreb eller en ikke hidtil
anerkendt adgang til at frakende førerretten hos den, der blot medvirker til, at en
anden person fører et køretøj.

På side 99—127 gennemgås spørgsmålet om påvirkethed af alkohol eller andet
berusende eller bedøvende middel. Fra dette afsnit vil jeg særligt fremhæve side
100 ff, hvor forfatteren på en udmærket måde gennemgår en række spørgsmål om
optagelse, udskillelse og forbrænding af indtaget alkohol.

I forbindelse med spørgsmålet om alkoholkoncentrationens størrelse kan nævnes
spørgsmålet om, hvilken indflydelse indånding af dampe af alkohol og andre
stoffer kan antages at have på alkoholkoncentrationens størrelse. Forholdet er, at
ved visse arbejdsituationer m. v. vil en række stoffer kunne foreligge i dampform
i indåndingsluften, hvorfra de kan optages i legemet. Visse stoffer vil dels kunne
medføre en forhøjelse af alkoholkoncentrationen dels kunne medføre en reduktion af
den hastighed, hvormed alkohol nedbrydes i organismen. Spørgsmålet vil derfor
kunne have meget væsentlig betydning ved afgørelsen af, om der foreligger et
straffbart forhold.

I bogens tredje del behandler Magnus Matningsdal reglerne om straf for ind-
tagelse af spiritus efter kørsel. Som ovenfor nævnt findes der ikke i dansk eller
svensk ret et tilsvarende forbud, men i begge lande har et sådant forbud været
overvejet. I den forbindelse kan det i tilslutning til note 20 på side 162 oplyses,
at når man i Danmark ikke har foreslået indført en tilsvarende bestemmelse skyl-

des det ikke alene, at man har anset det for mindre rimeligt at fastsætte sanktioner for et sådant forhold omtrent svarende til sanktionerne ved spirituskørsel. Det skyldes også tilslutning til det almindelige princip om, at en sigtet ikke alene kan undlade at udtale sig men også straffrit kan modvirke undersøgelsen imod ham, jfr. herved bl. a. Straffelovrådets betænkning nr. 588/1970 om spirituspåvirkede motorførere p. 81.

Magnus Matningsdal afslutter sin bog med en omtale af reglerne om lægeundersøgelse og udåndingsprøve i forbindelse med sager om overtrædelse af vejtrafiklovens § 22.

Magnus Matningsdals bog fremtræder samlet som en fyldig og velskrevet gennemgang af vejtrafiklovens regler om straf for kørsel efter indtagelse af spiritus og om straf for indtagelse af spiritus efter kørsel. Ved denne gennemgang af de norske regler behandles en række problemstillinger, der også er af interesse i de andre nordiske lande. Dette sker på en udmærket måde bl. a. ved hyppig inddragelse af teori og praksis fra de pågældende lande. På den baggrund fortjener Magnus Matningsdals bog om Promillekjøring efter min opfattelse den interesse, som en bog om et fællesnordisk lovanliggende typisk vil påkalde sig.

Bjarne Christensen

Menneskerettighetene i velferdssamfunnet. Foredrag fra XXII Nordiske Studentjuriststevne 1981. Universitetsforlaget (Oslo-Bergen-Tromsø) 1981. Pag. 263 —463. ISBN 8-200-060039. (Också utgiven som häfte 9/10 av Jussens Venner, Band 16, 1981.)

Denna essäsamling innehåller femton av de tjugofem föredragen på nordiska studentjuriststämman i Norge 1981. Huvudintrycket av boken är klart positivt; ämnesområdet är aktuellt och viktigt och föredragshållarna är högt kvalificerade. Även om avsikten inte varit att ge en systematisk framställning är bredden imponerande. Vissa upprepningar blir ofrånkomliga i ett samlingsverk av denna art, men de är inte störande.

Artiklarna är fördelade på två avdelningar, en med »allmänna« ämnen och en med »speciella« ämnen.

De främsta bidragen till första avdelningen ges av professor Torkel Opsahl (Idéen om menneskerettighetene) och professor Allan Rosas (Grundlagsskyddet av de mänskliga rättigheterna i Norden). Dessa uppsatser förtjänar att användas i juristutbildningen. De kompletteras väl av bidragen från fuldmächtig Laurids Mikaelson (International retshåndhævelse af menneskerettighederne), ambassadör Hans Danelius (Statens ansvar för de mänskliga rättigheterna i välfärdssamhället. De internationella förpliktelseerna i praxis) och ambassadör Knut Sverre (Velfærdssamfundets ansvar for markerte menneskerettsbrudd i andre land). I övrigt behandlas i första avdelningen Verdenssamfunnet — og statens ansvar for menneskerettighetene i velferdsstaten (forsker Asbjørn Eide), Menneskerettighedernes forfatningsretlige funktion (professor Peter Germer) och Behovet for revision af menneskerettighedernes grundlovsbeskyttelse (højesteretsdommer Thor Vilhjálmsen). — Jag

saknar i denna avdelning en rättsteoretisk framställning som klargör vilka olika typer av rättighetsbegrepp (och annat?) som används vid tal om mänskliga rättigheter.

Andra avdelningens mest välskrivna artikel är inte oväntat professor Johs. Andenæs' (Ytringsfrihet og personlighetsvern). Frågor om integritetsskydd av mer välkänd art behandlas också av høyesterettsdommer Armann Snaevarr (Datavern) och professor Anders Bratholm (Minoritetsvern for enkeltindivider). Utomordentligt viktiga och besvärliga ämnen utreds förtjänstfullt av konsulent Lasse Warberg (Individets fysiske og psykiske vern på sosiale institusjoner og anstalter — i huvudsak behandlas patientskyddet i mentalsjukvården) och førsteamanuensis Lucy Smith (Barns menneskerettigheter. Særlig om barns medbestemmelsesrett); även utredningssekretær Einar Høgetveits föredrag (Velferdssamfunnets ansvar for minoritetsgrupper: Særlig om samene og ILO's urbefolkningskonvensjon) är av betydande intresse. — Vad professor W. E. Eyben har att säga om Det juridiske håndværk i menneskerettighedernes tjeneste försvarar knappast en plats i denna i övrigt mycket läsvärdiga artikelsamling.

Nils Jareborg

NY LITTERATUR

Stadsadministration i Norden på 1700-talet. Universitetsforlaget i Oslo. 1982. ISBN 82-00-06040-3. 392 s. 110 n.kr. (Paralelartikler af 6 forfattere. Vil blive anmeldt.)

Johs. Andenæs og Robert Sørensen: Promillekjøring, trafikkulykker og straff. Universitetsforlaget Oslo 1982. ISBN 82-00-06253-8. 56 s. 48 n.kr. (Vil blive anmeldt.)

Mary-Ann Hedlund: Politianmeldt momskriminalitet. Universitetsforlaget Oslo 1982. ISBN 82-00-06312-7. IV + 129 s. + bilag. 72 n.kr. (Vil blive anmeldt.)

S. Fagernæs: Håndbok i skatterett og ligning, ved Einar Harboe. Universitetsforlaget i Oslo 1983. ISBN 82-00-05767-4. 893 s. 440 n.kr. (leksikalt oppbygget omkring stikord som f. eks. »Straff« og »Tilleggsskatt« (straffetillegg)).